

hans Støtte, og, som bekendt, er A. E. Nordenskiölds berømte Navn knyttet til Rækken af de svenske Spitsbergen-Expeditioner, som den afdøde enten støttede i væsentlig Grad eller ogsaa udrustede for egne Midler, Expeditioner, der have bragt et stort videnskabeligt Udbytte. Da Nordenskiöld senere søgte at aabne en Søforbindelse mellem Europa og Sibirien over Karahavet, traadte Dickson ogsaa til, og for egne Midler udrustede han i 1875 og 1876 tvende Expeditioner til Jenissei, ligesom han bestred en Tredjedel af Udgifterne ved den mindeværdige „Vega“-Færd 1878—80. Friherre Dickson udrustede helt og holdent begge Nordenskiölds Grønlandsexpeditioner 1870 og 1883. Planen til sidst nævnte Expedition — A. E. Nordenskiölds sidste Polarexpedition — meddelte den afdøde i et af vort Selskabs Møder.

Foruden det nævnte, store Antal Rejser har Dickson støttet en Række Expeditioner, af hvilke vi skulle nævne: Gustaf Nordenskiöld's Expedition til

Spitsbergen 1890 og G. de Geer's Expedition til samme Øgruppe 1895; Andrée's Expedition baade 1896 og 1897; Thoroddsen's Expedition 1890 til Fortsættelse af Undersøgelser paa Island; Otto Nordenskiölds til Ildlandet o. fl. Endelig tilbød den afdøde at støtte en antarktisk Expedition med 5000 Pd. St. paa visse Vilkaar, ligesom han ogsaa tilbød at stille en betydelig Sum til Raadighed for „Fram“-Expeditionen, et Tilbud, der dog ikke benyttedes, da man i Norge ønskede, at Expeditionen skulde være udelukkende norsk. Ogsaa paa anden Maade lagde Dickson sin varme Interesse for geografiske Arbejder for Dagen, saaledes bl. a. ved Bidrag til Bestridelsen af Udgifterne ved Udgivelsen af „Vega“-Expeditionens videnskabelige Udbytte.

Den afdødes smukke Virksomhed blev hædret i Ind- og Udlandet ved en Række forskellige Udmærkelser, hvilke vi ikke skulle nævne her. Det kongelige danske geografiske Selskab har ved Friherre Oscar Dickson's Død mistet et højt agtet Æresmedlem.

Dansk Expedition til Østkysten af Grønland.

Direktionen for Carlsberg-Fondet har stillet en Sum af indtil 150,000 Kroner til Raadighed for „Kommissionen for Grønlands geologiske og geografiske Undersøgelse“ til en Undersøgelse af Kysten af Østgrønland fra Angmagsalik nordøst til Scoresby Sund.

Planen for Expeditionen er i Hovedtrækkene følgende. Med den kgl. grønlandske Handels Dampers land sættes den til Expeditionens Ledelse udsete Søofficer og to Naturforskere i Efteraaret 1898 i Angmagsalik. Tiden eller det Aar, der vil forløbe, til Damperen atter anløber Stationen, benyttes til at trænge saa langt nordpaa som muligt for at skaffe Kjendskab til Kysten, medens Opholdet ved og i Nærheden af Stationen anvendes til Undersøgelse af denne i botanisk Henseende meget interessant Egn.

Paa Grundlag af de 1898—99 indhentede Oplysninger udarbejdes ved Expeditionens Hjemkomst 1899 en detaljeret Plan til Hovedexpeditionen, og i Sommeren

1900 afgaar denne til Island for efter Fangsttidens Ophør med et Fangstskib at overføres til Scoresby-Sund, en Egn, man altid kan paaregne tilgængelig paa den nævnte Aarstid. Efter Landsætningen indrettes et Vinterkvarter. Vinteren benyttes til lokale Undersøgelser, og den kommende Sommer undersøges Kysten ned til Angmagsalik, hvorfra Hjemrejsen tiltrædes med den kgl. grønlandske Handels Dampers.

Til Expeditionens Leder er udset Premierløjtnant i Flaaden *Amdrup*, og Hovedexpeditionen paatænkes bestaaende af to Officerer, to Naturforskere samt Hjælpe-mandskab.

I Anledning af den forestaaende Expedition hen-vise vi Læserne til følgende Artikler i Tidsskriftet: „Tidligere Expeditioner til Grønlands Østkyst nordfor 66 n. Br.“ af *C. Ryder* (11. Bd. 1891—92) „Den øst-grønlandske Expedition 1891—92 under Ledelse af Premierløjtnant Ryder“ (12. Bind 1893—94).

Dr. phil. Th. Thoroddsens Undersøgelser paa Island.

Dr. Thoroddsen har iaar (1897) undersøgt de Egne i det sydlige Island, som ifjor Efteraar hærgedes af voldsomme Jordskjælv, Arnessyssel og Rangárvallasýssel. Hovedøjemedet med Rejsen var at faa et paa Detaljstudier bygget Overblik over disse Egnes Geologi for deraf at udfinde Jordskjælvenes Aarsag og Forbindelse med Landets Tektonik, samt at indsamle Materiale til en fysisk, historisk og økonomisk Beskrivelse af denne Naturbegivenhed. I Juni og Juli berejste *Dr. Thoroddsen* de Herreder, som hærgedes af Jordskjælvene, gjorde Studier i Terrænet og samlede statistisk Ma-

teriale hos Indbyggerne. Undersøgelserne viste, at Jordskjælvene have været rent tektoniske, knyttede til Brudlinjer i Terrænet og ere fremkomne ved Sænkning af visse skarpt begrænsede Landstykker; de have derimod ikke staaet i direkte Forbindelse med Hekla eller andre nærliggende Vulkaner. Jordskjælvene ere fremkomne ved Sænkingsbevægelser paa en Landstrimmel, hvis øverste Grænse strækker sig fra Tindafjöll, over de nordlige Rangárvellir og Herredet Land til Kreppar og følger derpaa Højlandets Affald til Ølves. Denne lange buede Landstrækning blev dog ikke rystet

paa engang; paa Rangárvellir og Land indtraf Hovedkatastrofen d. 26. August om Aftenen; i en Del af Kreppar d. 27. August om Morgenen; i Holt, Skeid og Flói om Aftenen d. 5. September; i Ølves d. 6. September tidlig om Morgenen og tilsidst i Grimsnes og Thingvallasveit d. 10. September. Ved Undersøgelser paa Stedet kunde de enkelte ved Brudlinjer afgrænsede Landstykkers Form og Udstrækning bestemmes og Jordskjælvbølgerne indirekte Bevægelse i Jordskorpen studeres. Dr. Thoroddsen undersøgte ogsaa paa mange Steder de store Forandringer paa Overfladen, f. Ex. milelange Revner og vældige Jordskred, samt de mange For-

andringer ved de varme Kilder; mange gamle Kilder ere forsvundne eller have forandret Vandmængde og Temperatur og mange nye ere dannede.

I August gjorde Dr. Thoroddsen en Udflugt til det nordlige Island, hvor han undersøgte de geologiske Forhold i Hunavatussyssel. Disse Egne ere næsten udelukkende byggede af Basalt, men nogle nye Findesteder for Liparit opdagedes ogsaa. Glaciale Dannelser, Skuringsmærker og andet blev ogsaa undersøgt.

Dr. Thoroddsen har nu af hele Island kun tilbage at undersøge Højlandet vestfor Langjökull.

Literaturanmeldelse.

H. H. von Schwerin: Helgoland. Historisk-geografisk undersøgning. Med 2 kartblad och 1 tafla. Lund 1896. (313 S.)

I den sidste Snes Aar er der sket et storartet Opsving i den geografiske Literatur. Forhen beherskede de heroiske Rejseberetninger samme, disse til Hælvten Romaner, til Hælvten geografiske Redegjørelser, der interesserede nok saa meget ved Fortællerens Person og Oplevelser som ved deres videnskabelige Indhold. Udenfor Polaregnene er det nu noget nær umuligt at finde en jomfruelig Plet, ubetraadt af nogen hvid Mands Fod og egnet til at afgive Tumleplads for den Slags Rejser eller Stof til den Slags Beretninger. En ny Art geografiske Undersøgelser er traadt i Forgrunden. Det er den indtrængende Bearbejdelse og Forstaaelse af et Lands, en Egns, en Lokalitets hele geografiske Natur og Forhold, en Sammenarbejden af alt, hvad Studium og Rejser, Literatur og Selvsyn kunne yde om den valgte Gjenstand — kort sagt den geografiske Monografi. Alt imens Geografien har hævet sig til Videnskab og tilkæmpet sig Frigjørelse, særlig fra Historien, har den tillige i høj Grad udvidet sit Omraade; den er selv bleven historisk. Den er ikke længere tilfredsstillet med at undersøge og fremstille det, som er, men den vil ogsaa forklare, hvorledes og hvorfor det er blevet saaledes. I sine Bestræbelser for at udrede Sammenhæng og Kausalforbindelse trænger den paa selvstændig Vis ind paa historiske Omraader. Den beskæftiger sig med Jordens Overfladeformer og deres Omdannelser; men i Kulturlandene ere de største Omdannelser opstaaede ved Menneskehaand: ved Bosættelse, Rydning, Opdyrkning, Beplantning, Afvanding o. s. v. De fysiske Forhold og Landskabsbilleder, der forefindes, ere Frugten ikke alene af Underlagets Bygning, af Terrænformer, af Vejr og Vind, men lige saa fuldt af det menneskelige Arbejde, der igjennem Aarhundreder eller Tusinder er nedlagt i Jorden. Den gammeltdags Topografi, denne uendelige Strøm af usammenhængende, aandløse og ufrugtbare Enkeltheder, tilfredsstiller os ikke længere. Nutiden arbejder henimod at samle dem til Udviklingsbilleder, at fæstne i tydelige Omrids et Lands ældre geografiske Forhold og Betingelser

for derigjennem at forklare opad og nedad, i det hele at studere den inderlige Vexelvirkning mellem Land og Folk, hvorpaa vor økonomiske og aandelige Udvikling til syvende og sidst beror. Her aabner sig hele Rækker af nye Opgaver. Landets fysiske Omdannelse i den historiske Tid, Bosættelsesformerne, Landskabets Historie, Dyrkningsmaaderne, de store Forstyrrelser gjennem Krige og andre Ulykker, samlede Oversigter over et Lands geografiske Betingelser og Forhold i Fortiden — alle disse Spørgsmaal behandles af den *anthropogeografiske Grænsevidenskab*, der halvt tilhører Historien, halvt Geografien og lover at tilføre Almenopfattelsen en frugtbar Uddybning.

Det Arbejde, som her skal skjænkes en flygtig Omtale, er i nøje Slægt med disse moderne Bestræbelser, selv om det, paa Grund af Emnet, kun i ringe Grad kommer ind paa rent anthropogeografiske Undersøgelser.

Forfatteren, Friherre v. Schwerin, Professor ved Universitetet i Lund, debuterede 1884 med et historisk-geografisk Arbejde om Herodot, foretog senere en Opdagelsesrejse i Kongoegnene og offentliggjorte bl. a. et Par interessante Bøger om Slaveriet og Slavehandelen i Afrika og om Muhamedanismen i denne Verdensdel, men som saa mangen anden følte han sig hendraget til mere hjemligt Arbejde, hvor det var muligt at forene det rent literære Studium med tilstrækkeligt Selvsyn og egne Iagttagelser i Marken og saaledes sikre Værket Selvstændighed og Originalitet.

Ved første Øjekast overraskes man maaske over det valgte Emne. Helgoland er en højst ubetydelig Ø eller rettere, siden Stormfloden Nytaarsnat 1720, en Dobbelø. Hoveddelen, Højøen eller Klippen, hvis stejle Vægge hæve sig 28 til 56 Meter over Havfladen, har et Areal paa næppe $\frac{1}{2}$ □ Kilometer, og man kan gaa rundt om dette græsbevoxede Miniaturland paa mindre end 3 Kvarter. Umiddelbart til Østranden slutter sig et lille sandet Lavland, Underlandet, og herfra forer en Trappe paa omtrent 200 Trin op paa Klippens Rand, der paa alle andre Punkter er absolut ubestigelig. I den nyeste Tid er der dog ogsaa anlagt en Elevator og af militære Hensyn en Tunnel, boret fra Underlandet tværs op igjennem Klippen.